

ZİRAİ İKTİSADIN MEVZUU, HUSUSİYETLERİ VE ÖNEMİ [1]

Yazan: Doçent Bedri GÜRİSOY

I *Mevzuu*: İktisadî hayat ve ziraat, ziraatin iktisatla olan ilgisi, "Zirai," İktisat.

II *Hususiyetleri*: 1) Bir iktisadi faaliyet kolu olarak 2) Zirai mahsul-lerin arzı ve talebi bakımından, 3) nazari iktisat ve iktisat politikası bakımından.

III *Önemi*: Zirai nüfus — zirai istihsal — Teknik ve ziraat — Harpler— Dünya buhranı — Ziraat ve Fiat kanunu — Ziraat ve maliyet teorisi.

IV. Netice.

I — MEVZUU

A) Bu yazıda kısaca üzerinde duracağımız Zirai İktisat, adının da gösterdiği üzere, her şeyden önce iktisat ilminin bir koludur. Onun için yazımıza iktisat üzerinde kısa bir tarif vermekle başlamayı faydalı buluyoruz. Bununla iktisadın çetin ve dikenli bir konusu olan tarif meseleleriyle uzun uzadıya uğraşacağımız sanılmamalıdır. Bir çok diğer ilimlerde olduğu gibi, iktisatta da, henüz hareket noktası ve bir tarifin ihtiva etmesi lâzım gelen iktisadî hadise, onun mahiyet ve mânâsı üzerinde, tam bir anlaşma yoktur. Müelliflere göre adetleri değişen bu tariflerden pek çoğu ifade şeklindeki başkalık ve kelimelerdeki değişiklik altında, doğrudan doğruya meselenin özüne ait ayrılıklar ve anlaşmazlıklar saklamaktadırlar. [2]

[1] Bu konular üzerinde bak.

Ö. Celâl Sarç, Ziraat ve Sanayi Siyaseti, İstanbul, Arkadaş Matbaası, 1934 S. 1 - 53.

İ. Dobretzberger: Ekonomi Siyaseti, Çeviren: Halit İlteber, İstanbul, 1940, Cilt I S. 3-33.

H. Hitier, Question Agricole, Paris, 1937 - 38, cours de Droit, S. 5 - 11.

E. James, Economie Rurale, Cours de Droit, Doctorat, Paris 1938 - 39, S. 1 - 12.

Garrigou - Lagrange; Production Agricole et Economie Rurale, Paris, Librairie Générale de Droit, 1938, S. 11 - 19.

Bertrand Nogaro, Les Prix Agricoles Mondiaux et la Crise, Paris, Librairie Générale de Droit, 1936 S. 15 - 37 ve 145 - 167.

R. L. Cohen: The Economics of Agriculture, Londra, Nisbet and co, 1942, S. 1 - 6.

R. A. Lehfeldt, Descriptive Economics, Londra, Oxford University Press 1933, S. 8 - 28

Bedri Gürsoy: Zirai iktisat ders notları 1945 - 46 ders yılı

(S. B. O. Son sınıf Öğrencileri tarafından taksir edilmiştir). S. 1 - 20.

[2] Daha geniş bilgi için bak.: G. Pirou Umumî İktisata Giriş: Türkçeye çeviren: Doçent Turhan Feyzioğlu, Kenan Matbaası İstanbul 1945, Üçüncü bölüm, fasıl I, Sahife 70 ve müteakip bilhassa 72, 78, ve müteakip.

Asıl konumuzla pek uzaktan ilgisi bulunan bu tartışmalı meseleyi bir yana bırakarak tabirin «İktisat» kelimesini nasıl anladığımızı belirtmekle yetinelim. Biz iktisadı insanların günlük hayatlarını, iş hayatlarındaki durumlarını inceleyen bir bilgi kolu olarak alacağız. Buradaki günlük hayattan veya iş hayatından da, insanların mahdut olan tabii imkânlardan çeşitli, ihtiyaçlarının tatmini için faydalanabilmek maksadiyle aldıkları hür ve serbest kararların meydana getirdiği ahenkli mübadele hayatını kasetmekteyiz. [1] Bir başka deyimle iş hayatı yahut ekonomik hayat, «mukabilinde arzu ettiği bir şeyi almak üzere bir ferdin elindeki şeyi diğer bir ferde vermesi demek olan ve servitlerin istihali ile ihtiyaçların giderilmesi arasında köprü kuran bir mübadelenin» meydana getirdiği insan münasebetlerinin heyeti umumiyesidir. Bu mübadele müstahsillerle müstehlikler arasında olmaktadır. Çok zaman şu veya bu mal için müstahsil olan kimse değer mal ve hizmetler için müstehlektir [2]. Bir başka deyimle müstahsil ve müstehlikler ekseriya aynı topluluk içindedirler. Bazan dünya cemiyeti içinde de yer alabilirler.

Mübadeleyi yapmakta olanlar bunun için bir teşkilât kurmuşlardır. Bu teşkilâtın, garbî avrupa kültürüne dahil memleketlerde, hürriyete, ferdi mülkiyet ve teşebbüse, iş bölümüne ve modern tekniğe dayanan müşterek bir kadrosu vardır. Millî ve beynelmilel mübadelenin kanunları ve bu kanunların işleyişini temin eden vasıtaları vardır. [3]

İktisadı bu şekilde anlayınca ziraî faaliyetleri bunun dışında mütalâa etmeğe imkân yoktur. İnsanların, memleketten memlekete değişen, fakat muhakkak ki büyük bir kısmı, günlük faaliyetlerini ziraate tahsis etmiş bulunmaktadırlar. Aldıkları hür ve serbest kararlarla mahdut olan çalışma saatlerini ve sermayemelerini müstehleklerin arzularını tatmin edecek olan bir takım malların istihsalinde kullanılmaktadırlar. Bazı memleketlerde ve bu arada Türkiye’de ziraatte çalışanlar, hayatlarını bu faaliyet kolundan kazananlar, o kadar büyük bir çoğunluk teşkil etmektedirler ki millî ekonomiye bu faaliyet kolu karakterini kazandırmakta, ve memleket iktisadının adeta temelini teşkil etmektedir. [4]

B — Şimdi bir az da «Ziraî» kelimesi üzerinde duralım. Ziraat top-rağı ekme san’atıdır. Bu, insanlığın pek eski devirlerdenberi bildiği bir sanattır. O kadar ki bunun ilk önce ne zaman ve nerede başladığı biline-

[1] Dr. F. Benham, Economics, 5 inci bası, Londra, Pitman, 1945, S. 7 ve müteakip.

[2] J. R. Hicks, Social Framework, Londra, Oxford University Press, 1945, S. 15.

[3] G. Pirou, Répétitions Ecrites d’Economie Politique, Cours de Droit, Paris, 1937-38.

S. 66 ve müteakip.

[4] B. Gürsoy, Adı geçen Ziraî İktisat dersleri S. 3 de

miyor. Bazılarına göre ziraat [1] ilk önce medarî iklimde başlamıştır. Çünkü burada ziraat daha kolaydır. Ekilen bir bitki çabucak gelişir. Üstelik mahsul de bereketli olur. Bir diğer iddia bu görüşün aksini müdafaa etmekte, ziraatin önce, nebatın kolaylıkla bitmediği kurak yerlerde başladığını ileri sürmektedir. İlk zirai medeniyetlerin eski dünyada Nil vadisi, Fırat kenarı gibi yerlerde, yeni dünyada Meksika'nın yarı çorak bölgelerinde ve cenupta Andes'lerin kurak yerlerinde geliştiği de bu iddiayı teyid maksadıyla misal olarak gösterilmektedir.

Fakat ziraat beşer medeniyetinde bir merhale ifade eder. İnsanlık hayli uzun mücadelelerden sonra bu seviyeye yükselebilmiştir. Ziraat o zamana kadar yaşanmış insan hayatının ve medeniyetin bir neticesi olarak bir çok diğer şartların da tesiri altında bu söylenen yerlerde belirmiştir. Buralar tarihin ilk medeniyetlerinin kuruldukları yerler olsalar bile her halde ziraatin önce buralarda başladığını kat'i olarak iddia güçtür. Her canlı gibi yaratıldığı günden itibaren yaşamak için mücadele eden insanın, yer yüzünün kutuplara kadar yayılan çok geniş bir kısmında toprak mahsullerine muhtaç olduğu realitesinden hareket ederek, zamanla, her gün temas ettiği ve faydalandığı yabancı nebatları ehlileştirmeyi düşündüğünü kabul etmek belki daha doğru olur; ve bize ziraatin menşei hakkında hakikate daha yakın bir fikir verir. Bu münakaşadan çıkarılacak netice ziraatin çok eski bir endüstri kolu olduğudur.

Menşei medeniyet tarihinin karanlık çağları içinde kaybolan ziraat aradan geçen bin yıllara, bu arada başarılan çeşitli alanlardaki baş döndürücü ilerilemelere rağmen bu gün de çok geniş sahalara yayılmakta ve dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğunun çalışma hayatını, iş hayatını doldurmaktadır. Bu gün dünyada insanların günlük hayatını yalnız zirai faaliyetin doldurduğu memleketler belki yoktur. Fakat nüfusunun büyük bir çoğunluğu yalnız ve yalnız ziraatten geçinen pek çok memleket gösterilebilir. Türkiye bunlardan bir tanesidir. Kaldı ki senayide çok ilerilemiş memleketlerde de ziraat büsbütün ortadan kalkmış değildir. Dünyanın en çok senayileşmiş memleketi olan İngiltere bunun bariz bir misalidir.

Hülâsa olarak diyebiliriz ki: zirai faaliyet, tarif ettiğimiz mânada iktisat ilminin, bir koludur. Çeşitli bakımlardan büyük önemi olan bir koludur. Buna yazımızın üçüncü kısmında temas edeceğiz. Fakat zirai faaliyet kendisine has olan bazı özellikler de taşır. O kadar ki bu özellikler onun ortaya attığı meseleleri ayrıca ele almağa bizi mecbur eder. Şimdi kısaca bu özellikler üzerinde duralım.

[1] Encyclopedia of the Social Sciences, Cilt I, S. 572, Agriculture, adlı makale.

II — HUSUSİYETLERİ [1]

1 — Toprağı işleme sanatı da, insan hayatını dolduran diğer faaliyetler gibi, aynı problemlerin çıkmasına sebep olmakla beraber kendine has özellikleri de yok değildir.

a) Zamanımız iktisadına hâkim olan ihtisaslaşma ve iş bölümü ziraatta fazla ilerleme kaydedememiştir. Bir kimsenin bütün bir hasat yılı boyunca tek bir işe hasır vücut edişi nadir bir misal teşkil eder. Tersine olarak ziraatte farklılaşmamamış çalışma taazı daha çok hâkimdir. Çiftçi aynı günde birbirinden hayli ayrı işler gören, her parmağında ayrı bir hüner bulunan, bir kimsedir.

b) Çağdaş topluluklar iktisadının umumi karakterlerinden bir tanesi de makinenin hâkim durumudur. El ve aletle iş görme hususiyle sanayide artık terk edilmiş bir usuldür, denilebilir. Halbuki ziraatte makine fazla yayılmamıştır. Ekonomik, sosyal çeşitli sebeplerin meydana getirdiği bu durum bir zirai işletme ile bir sanai işletme mukayese edildiği zaman derhal göze çarpar. Bugün endüstri denilince akla ilk gelen şey ihtisaslaşmış, temerküz etmiş, makineleşmiş büyük işletmelerdir. Halbuki yer yüzündeki zirai işletmelerin büyük bir çoğunluğu hâlâ basit aletler ile ve hayvan kuvvetiyle çalışan ve insan emeğini çok zaman vasıtasız olarak tabiata tatbik eden miskin ve geri bir manzara gösterir. [2]

c) Süs ve silâh gibi şeylerden sonra insanların temellük ettikleri toprak, mülk rejimi bakımından, diğer alanlardaki gelişmeye ayak uyduramamıştır. Gerçi ziraatte de senayideki gibi ferdi mülkiyet prensibi - Rusya hariç bütün dünya memleketlerinde - caridir. Ancak teknik gelişme, mekanikleşmiş ve ihtisaslaşmış büyük işletmeyi meydana getirince, bu tek bir insanın gücünü ve takatini aştı. Buna bir çare olmak üzere de sermayesi hisse senetlerine bâlünmüş şirketler hususiyle anonim şirketler, [3] kuruldu. Böylece mülkiyet, hukukî bir kombinezonla, yeni baştan bir manada kollektifleşti. Mülk sahibi ile teşebbüsü idare eden birçok hallerde birbirinden ayrıldı. Halbuki ziraatte mülkiyet ile işletme veya teşebbüs hemen daima aynı kimsenin uhdesinde toplanır. [4] Gerçi ziraatte de anonim şirketler kurularak cesaretli denemeler yapılmak istenmiştir. Fakat bunların hemen hepsi kolonilerde ucuz el emeğiyle

[1] G. Priou, adigeçen «Traité» S. 18 ve müteakip. E. James, adigeçen Répétitions Ecrites d'Economie Rurale. S. 3 ve müteakip.

H. Cohen, adigeçen eser, S. 3 ve müteakip.

[2] Gaëtan Pirou, adı geçen «Traité» cilt 1, cüz 2 S. 33 ve müteakip, bilhassa S. 39 - 41. R. A. Lehfeldt, adigeçen eser, S - 18 ve müteakip.

[3] Gaëtan Pirou, Cours d'Economie Politique, Paris, Cours de Droit, 1937 - 38 - S. 115 - 116.

[4] Hususile köylü işletmelerinin galip olduğu memleketlerde.

sıcak iklim nebatları (Fransız Afrikasında) veya Çay (Seylan'da) yetiştirmek için denenmiş ve muvaffak olamamış bir kaç nadir istisnayı geçmez. [1] Çok ucuza, bazan parasız alınmış geniş topraklara, çok ehven şartlarla çok çetin bir meai sarfeden yerli işçi kullanmasına, başında mütehasıs bir ziraatçi bulunmasına, ihtisaslaşmış ve yalnız bir tek maksul üzerinde uğraşan ve geniş ölçüde makine kullanan işletmeler olmalarına rağmen bu teşebbüslere sipekületif denemeler olmaktan uzağa gidememiş, uzun yıllar cüz'i bir kâr bile dağıtamamışlardır. [2]

ç) Bütün bu sayılan özelliklerden dolayı zinaî işletme sermaye ve iş gücü bakımından büyük bir kudret göstermez. Başka bir deyimle, hemen hiç bir ziraî işletmede, ne senayideki büyük sermaye kudretine ne de geniş işçi kütlesine rastlanmaz. Sermayenin en önemli kısmını bir tabiat parçası olan toprak teşkil eder. Çiftçi yanına bir iki emekçi aldığı zaman da bu senayidekinden çok farklıdır. Ziraatte, ameleden baş mühendise kadar çıkan işçi hiyerarşisi yoktur. İş veren işçi ile yan yana çalışır, çok zaman aynı kaptan aynı yemeği yer. [3]

d) Hususiyle endüstri ile kıyaslandığında insan-tabiat münasebetleri ayrı manzaralar gösterir. Ziraatte tabiat hemen her şeydir. Halbuki insan hemen hiç bir şey değildir. [4] Ziraatte bütün icat ve ihtiralara, tekniğin her gün yeni bir nümunesini gördüğümüz göz kamaştırıcı harikalarına rağmen istihsal ameliyesini birlerce yıl önceki gibi yine tek başına tabiat yapılmaktadır. Binaenaleyh burada insan sınaî alanda olduğundan çok daha az bir kudrete maliktir. İstihsal üzerindeki tahminleri hiç bir kat'iyet ifade edemez. [5] Hava şartlarındaki tahavvül kuraklık, yağmursuzluk, fazla yağmur, sel fırtına, don, mikrobik hastalıklar, böcekler, çekirge afeti ve ilâh... Her an her şeyi alt üst edebilir. [6] Bu yüzden ziraatte fiatın istihsal üzerine olan tesiri azdır.

e) Bütün bu sebeplerden dolayı da ziraatin ortaya koyduğu sosyal-politik problemler, iktisadın diğer kollarındakinden, hususile senayiden, bü-

[1] E. James, Répétitions Ecrites d'Economie Rurale, Paris, Cours de Droit 1938-39, S. 161 - 169.

[2] E. James, adıgeçen eser S. 162.

[3] Gaëtan Pirou, adıgeçen «Traité» cilt 1, cüz 2, Agriculture, S. 15 ve müteakip. 120 ve müteakip.

[4] G. Pirou, adıgeçen «Traité» cilt 1, cüz 2, S. 186 - 188.

[5] Bütün iyimserliğine rağmen Başbakan Recep Peker Şubat sonunda İstanbul gazetecileriyle yaptığı konuşmada «Hava şartları müsaade ederse iyi bir mahsul yılına muntazırız» demişti.

[6] F. Simiand: Cours d'Economie Politique (1930 - 31) Paris, Domat-Montchrestien (Taş basma) S. 366 ve müteakip.

yük ayrılıklar gösterir. Çiftçi her şeyden önce tabiatın adamı, «İlk kuvvetlerin» insanıdır. O güneşe, toprağa, yağmura inanır. Amele ve şehirli ise «İkinci elden kuvvetlerin» adamıdır. Zira o, tabiat kuvvetlerini araya bir sürü icatlar koymak suretiyle alıp kullanır. Çok zaman bu icatlar o kadar çok ve mühimdir ki, onu kullanan artık tabiatı gözden kaybeder. [1] Onun için aşırı düşüncelerin, «ileri» fikirlerin kolaylıkla tesiri altında kalır. Halbuki köylü dünyanın her tarafında muhafazakâr bir ruh taşır. Çehresi kolay değişmeyen tabiat ile bağlılık ona bu ruh ve karakter salâbetini kazandırmıştır. Çiftçinin kurduğu kooperatifler ve sendikalar cemiyette ve nizamda bir değişiklik istemek şöyle dursun köylü işletmesini ve küçük mülkiyeti müdafaa vasıtalarıdır.

2 — Ziraatin yukarıdanberi sayılan dış görünüşüne ait müşahedelerden sonra sözü zirai mahsullerin arzına ve talebine, bir başka deyimle, zirai mahsullerin mübadele kıymetlerinin teşekkülüne, getirecek olursak burada da ziraate has bir takım hususiyetlere rastlarız. [2]

a) Zirai mahsullerin çoğu birbiriyle ilgili, birbirine bağlı, bitişik ve birleşik (joint) mahsullerdir. Bu bağlılık tabii veya iktisadi olabilir. Meselâ tavukla yumurta, buğdayla saman, inekle süt, et ve deri arasında tabii bir birlik vardır. Bu birlik aynı hayvan veya nebatın parçaları olmaktan doğmaktadır. Bazan da bağlılık iktisadi olur: aynı işletme içinde daha kolay ve daha ucuza istihsâl olunmaktan ileri gelir. Arpa ile koyun veya kocabaş hayvan, çiftçilik ile kümes hayvancılığı gibi. Bundan zirai mahsullerin mübadele kıymetlerinin tayini bakımından şöyle önemli bir netice çıkar: Birbirine söylediğimiz şekilde bağlı olan zirai mahsullerin maliyetlerini ayrı ayrı hesap etmeğe âdeta imkân yoktur. Halbuki sanayide meselâ bir şeker fabrikasında veya bir kimya endüstrisinde şekerden çıkan çeşitli mahsullerin veya üzerinde işlenen maddeden ayrılan talî maddelerin; ayrık ve artıkların maliyetlerini birer birer hem de hatasız olarak kolaylıkla hesap etmek mümkündür. Maliyeti hesaplamağa imkân olmayınca herhangi bir zirai mahsulün arzını ilgili olduğu diğer maddelerden ayrı mütalâa etmek de mümkün olmaz. [3]

b) Ziraatte toprak hemen hiç bir iktisadi faaliyet kolunda rastlanmayacak önemli bir yer işgal eder. Toprağın ziraatte önemli mevkii ise, zirai mahsullerin maliyetleri, kıymetleri, fiyatları ve arzı üzerinde müessir şu neticeleri doğurur:

[1] C. F. Ramuz. Questions, Paris, Grasset, 1936. Zikreden G. Pirou, adigeçen Traité, s. 186.

[2] R. Cohen, The economics of Agriculture, Nisbet and co. Cambridge University Press, Londra, 1942, Bölüm 1. Lehfeldt, adı geçen eser, S. 9 - 28.

[3] Bu nokta üzerinde ileride tekrar duracağız S. 130.

aa) Ziraat azalanverim veya çoğalan masraf kanununa tâbidir.

bb) İstihşâl yaygındır. Ulaştırma bundan dolayı mühim bir yer tutar.

cc) Toprak unsurunun önemi, ona tesahüp meselesini istihşâl üzerinde müessir bir hale getirmiştir. Halbuki sanayide teknik manada kapitalizmi hukukî statüsünden ayrı mütalâa etmek pekâlâ mümkündür.

c) Ziraat, büyük ölçüde, hayatın temeli olan gıda maddelerini istihşâl eden bir faaliyet koludur. Halbuki insanların ihtiyaç duydukları gıda maddeleri uzun yüz yıllardanberi hemen de hiç değişmemiştir. Buna karşılık sanayide her geçen gün yeni bir icadın doğuşunu müjdelemekte, yani sınaî maddelerin tekabül ettikleri ihtiyaçların gittikçe çeşitlendiğini bildirmektedir. Bu sayede zamanımızda bir amelenin, hayat şartları bakımından, büyüklükleri tarihi kaplamış olan ilk çağ İmparatorlarından çok daha müreffeh olduğu haklı olarak iddia olunabilir. Fakat zamanımız çelik, petrol veya pamuk kıtalarının, Yunan Sitelerinin en mütevazi bir sakininden başka türlü beslendiği, başka meyveler yediği, iddia olunamaz. Hal böyle olunca ziraat ile diğer iktisadi faaliyet kolları ve meselâ sanayi ayrı imkânlarla malik bulunan iki endüstri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan da şöyle bir netice çıkar ki, sınaî maddelerin arzı teknik terakkiyat ile güngeçtikçe durmadan değiştiği, çeşitlendiği, halde ziraî maddelerin arzında ya hiç değişiklik olmamakta veyahut da ihmali mümkün bir değişme göze çarpmaktadır. Diğer taraftan talepte de, hem kalite hem de miktar bakımından bir sertlik müşahede edilmektedir. O halde her şey sabit olduğu takdirde ziraat işçi adedi azalan bir faaliyet koludur. Nüfusun olduğu yerde kaldığı farz olunursa, her gün şu veya bu sahada yeni imkânlar yaratan teknik durmadan ziraatten çalışan kollar isteyecektir. Sanayileşen memleketlerin durumu bunu göstermektedir. 1870 denberi nüfusu ihmali mümkün bir değişiklik gösteren Fransada ziraatte çalışanların sayısı, nüfustaki hareketsizliğe rağmen, gittikçe azalmaktadır. [1]

d) Ziraat tarlada ve kırdada, istihlâk merkezinden uzak yerlerde yapılır. Üstelik ziraî işletmelerin çoğu küçük işletmedir. Nihayet ziraî mahsul-lerin hemen hepsi uzun bir beklemeye tahammül edemez. Bozulur veya çürür. Onun için istihlâkını geciktirmeğe imkân yoktur. Bütün bu sebeplerden dolayı ziraatte istihşâl ile istihlâk arasındaki zencirin tamamlanması çok önemli bir noktadır. Mustahsille müsteklik arasındaki mütevassıt hususî bir yer işgal eder. Kooperatifçiliğin bir çok memleketlerdeki sür'atli gelişmesi büyük ölçüde işte bu zarureti karşıladığındandır.

[1] E. James, adı geçen eser, S. 100 - 132, bilhassa S. 102 - 105.

3 — Bu sayılan özellikleri dolayısıyla, ziraî iktisat meselelerinin gerek teorik bakımdan tetkikinde, gerekse politika sahasında ele alınmasında gözönünde tutulması gereken bazı noktalar vardır.

A — Teorik alanda: [1]

Bu sahada umumî iktisatla ziraî iktisat arasında bir birlik gözü çarpar. Aynı teoriler her iki sahada da aynı şekillerde tatbik olunur. Arz ve talep, kıymet ve fiat mefhumları, milli gelirin dağılışı, rant ve «plus-Value» meseleleri ve ilâh... gibi. Lâkin iktisadî hadiselerin gidiş istikametlerini, insanların hareket tarzlarının umumî hatlarını çizip sosyal hadiseleri anlamak imkânını veren bu kanunları, bu kavram ve meseleleri ziraî iktisada tatbik ettiğimiz zaman sahanın arzettiği hususiyeti göz önünde tutmazsak yanlış neticelere varmak tehlikesi mevcuttur. Bir başka deyimle geneliktisat teorileri gözlüğü ile şüphesiz ki ziraî hayata da bakabiliriz. Fakat bu güneşli sahada daha vazih görebilmemiz için gözlüğümüze bir renkli cam eklememiz uygun olur. Meselâ arz ve talep kanununu, ziraî istihsalin yukarıda işaret olunan hususiyetlerini ve ziraî maddelere olan arz ve talebin temas edilen özel şartlarını nazara almadan ziraî iktisada tatbik etmek, yanlış neticeler verir; Kanunumuzun iktisadî vakıalarının hepsini izah etmediği zehabını uyandırır.

B — Siyaset sahasında. [2]

İktisadî siyasetin ziraatteki icapları, arzolunan hususiyetler dolayısıyla, hayli değişiklik gösterir. Şüphesiz ki ziraî iktisat politikası da bir memleketin millî iktisat siyasetinin umumî ahengi içinde ele alınmak gerekir. Bununla beraber sahanın arzettiği hususiyet dolayısıyla bazı ayrılıklar göstermesi pek tabiidir. Faaliyet alanının sahaca genişliği, tabiat unsurunun galip rolü, istihsal edilen şeylerin çoğunun saklanması güç gıda maddeleri oluşu, işletme çapının umumiyetle çok küçük oluşu, ve nihayet ziraatin bir geçim vasıtası olduğu kadar bir hayat tarzı, bir dünya görüşü ifade eyleyişi ve bu itibarla ziraî nüfusun demografik, sosyolojik siyasî ve kültürel yönlerden bir camiyete temel vazifesi görmesi; ziraat politikasına çok ayrı, çok hususi bir veche verecektir. Bu hususiyetleri, bilhassa memleketimiz olaylarını göz önünde bulundurarak, ayrı bir yazımızda belirtmeğe çalışacağız. Yalnız şimdiden şu kadarını söyliyelim ki zamanımızda iktisadın en çok müdahale gören alanı ziraattir. Dünyanın hemen hiç bir yerinde ziraî mahsullerin fiatları iktisadî hayatın tabî olduğu tabîî kanunların tesiri altında vücut bulmaktadır. 1929 buhranının umumileştirdiği bu müdahale tedbirleri, memle-

[1] H. Hitier, adı geçen eser, S. 4. R. Cohen, adı geçen eser. S. 95 - 115.

[2] H. Hitier Adıgeçen Question Agricole, S. 151 ve müteakip. E. James, Adıgeçen eser S. 207 ve müteakip.

ketten memlekete büyük değişiklikler arz etmekle beraber, her memlekette mevcuttur. İngiltere bile bir ziraat politikası gütmektedir. Danimarka, Çekoslovakya, Almanya gibi memleketler plânlı bir ziraat politikasını mava-fakiyetle yıllarca tatbik etmişlerdir. [1]

III — ZİRAİ İKTİSAT ARAŞTIRMALARININ ÖNEMİ.

Böyle bir bahse ehemmiyetini günlük tecrübelerimizle görüp öğrendiğimiz tabiat ilimlerinde rastlanmaz. Fakat nisbeten yeni devirlerde ilmî zihniyet ve metolla mevzuları işlenilmeğe başlanmış olan sosyal ilimlerde buna çok zaman lüzum vardır. Gerçi politika adamları her zaman hareketlerini bu ilimlerin önemini betirtecek şekilde düzenlemiyorlar. O suretle ki olayların yabancıları olanların kafalarında (sosyal ilimlerde nasıl yapsan öyle gider) diye bir düşünce kendiliğinden doğmaktadır. Fakat derhal söyleyebiliriz ki bundan ilmin kendisi değil, cemiyet zarar görmektedir. Her yanlış adım, yapılan hatanın büyüklüğüne göre, yüz binler hatta milyonlarla kimseyi müteessir etmektedir. Netekim insanlar kimya ilmi ile değil de «ilmi simya» ile uğraşdıkları zaman bundan kimyanın kendisi değil fakat cemiyet mutazzarır olmuştur.

Bu itibarla hususiyle zirai iktisat araştırmalarının öneminden bahsetmeğe lüzum vardır. Zira yakın zamana kadar — Birinci dünya harbine hatta 1929 buhranına takaddüm eden yıllar - zirai iktisadın ortaya koyduğu problemler gerek nazari sahada, gerekse politika alanında, büyük ihmalere uğramıştı.

Buna hadiseler de yardım etmişti. Zira bütün XIX uncu yüz yılda, ilerileyen tekniğin sanayie tatbiki ve büyük sermaye ve emeği bir araya taplayan modern işletmelerin kurulmasına karşılık, ziraat, teknikte geri, küçük, takati az işletmeler olarak kalmıştır. İngiltere gibi bazı devletler ziraatle ilgilerini kesmişler kendilerini sırf sanayi ile uğraşan bir millet haline getirmişlerdi. O kadar ki bir zamanlar İngiltere'de ziraatte çalışanlar evlerde hizmetçilik edenlerin sayısından hayli az bir yekûn tutuyordu. Bu yüzden ziraat, gerek politika sahasında gerekse teori alanında, fiziyokratların kazandırdığı şerefli mevki, tamamiyle kaybetmişti.

Zaman ve hâdiseler bu fikrin yanlışlığını, çok geçmeden hem de acı derslerle, isbat ettiler. Kendini sanayi devleti ilân eden İngiltere bu yüzden Birinci Dünya Harbini kaybetmek tehlikeleri geçirdi. Buhran ziraati ihmal etmenin ne kadar tehlikeli bir şey olduğunu, maddî ve manevî pahası ağır

[1] H. Hitier, Adigeçen «Question agricole» S. 41 - 48, 52 - 58.

derslerle, bütün dünyaya öğretti. Nihayet İkinci Dünya Harbi ve harp sonrası, beslenme işini yeniden ön plâna almak suretiyle, ziraî meselelere dünya ölçüsünde bir genişlik kazandırdı. Bütün bunlardan faydalanarak, ziraatın önemini belirtmek maksadıyla, birkaç nokta üzerinde kısaca duralım.

A — Ziraatle uğraşanların her devirde ve her memlekette üç önemli karakteri vardır:

1°) Bunlar yeme, içme, giyme gibi insanların en önemli ihtiyaçlarına cevap veren maddeler istihsal ederler.

2°) Toprakla uğraşalar - hususiyle sanayii çok ilerilemiş memleketlerde - o cemiyetin insan hazinesini teşkil ederler.

3°) Geleneğe bağlı köylü, millî kültür hazinesini saklayan bir varlıktır. Ve bu haliyle cemiyette bir istikrar unsurudur.

B — Ziraat yet yüzünde hayli kalabalık bir insan kütesinin geçim vasıtasıdır. Çin, Hind ve Mısır'da, Cenubî Amerika Cumhuriyetlerinin çoğunda, bazı İngiliz Dominyonlarında, iktisadî faaliyetlerin mihrakını, bugün bile, ziraat teşkil etmektedir. Ayrıca «Sanayileşmiş» denilen memleketlerde de ziraat, gerek çalıştırdığı insan sayısı bakımından, gerekse elde edilen iktisadî kıymet bakımından çok önemli bir yer tutar. Meselâ dünyanın en büyük ve en ileri sanayi memleketi olan *Birleşik Devletler*, bu iki yönden incelenirse, hâlâ bugün bile daha ziyade *bir ziraat* memleketidir [1]. *Beş yıllık plânlarla* süratle sanayileşen Sovyet Rusyada tarlalarda çalışanlar, şehirlerde çalışanlardan *çok daha* fazladır. Sanayii ve ziraati nisbeten ahenkli bir şekilde gelişmiş olan *Fransa* gibi yarı zirai yarı sinai bir memlekette yıllık istihsalı 8 milyar frank civarında olan çelik, Fransız topraklarında elde edilen buğday rekoltesinin yarı *değerinde bile değildir*. Yine Fransız sanayiinin en verimli şubelerinden biri olan *otomobil* endüstrisi yılda 12 milyar franktan fazla istihsalile Fransız süt mahsullerinin temsil ettikleri kıymetleri tecavüz edememektedir [2]. Türkiyede mesele büsbütün ehemmiyet kazanır. Nüfusun bugün bile asgari % 80 i ziraatte çalışmaktadır ve memlektimizde hiç bir endüstri kolu, meselâ meyvecilikten elde edilen iktisadî değeri istihsal edememektedir [3].

C. Kaldı ki teknik terakki ziraate de yavaş yavaş giriyor. Dünyanın en büyük ziraat memleketlerinden biri olan *Birleşik Devletlerde* makine, ziraatın

[1] André Siegfried, Les États Unis d'Oujourd'hui Paris, Armand Colin, ikinci, bası, 1936, S. 188.

[2] H. Hitier, adıgeçen Question Agricole, S. 4 ve müteakip.

[3] Türk Çiftçisinin İstihsal ve Geçinme Vaziyeti (1936 Ziraî anketinin mukayeseli neticeleri) İktisat vek. Konjonktür servisi Ankara, Başvekâlet Mat. 1938. S. 9 ve müteakip.

en göreneğe bağlı köşelerine kadar nüfuz etmek istidadını göstermektedir. Diğer memleketlerdeki ilerleme aynı derecede değilse de, aynı istikamettir. Bu bakımdan Yurdumuz ziraatında yapılacak inkılâplar vardır. Bunların yeri burası olmamakla beraber şu kadarını söyleyelim ki, ilk, orta ve yüksek nazari, ameli, ve teknik ziraat tahsili yurdumuzda, hususiyile son yıllarda büyük bir genişleme ve yayılma göstermek yolundadır. Bunlar, tam ekipler halinde yurdun muhtelif köşelerine yayıldıkları gün, modern ziraatin çok muhtaç olduğu bilgi ile beraber, Türkiye ziraatine bir çok teknik vasıtalar da girecek ve Türk iktisadının çehresi değişecektir.

Bütün bu emekler, millet ekonomisi içinde ziraate önemli bir yer verildiği için sarfolunmaktadır. Memleketimizdeki çeşitli iktisadi sıkıntılının kaynağı ve bugünkü geriliğimizin en başta gelen sebebi, bu emeğin vaktiyle sarfedilmemiş olmasıdır.

D. Mühim bir sebepte harptir. İngiltere gibi hemen ziraatsiz sayılan bir memleket; daha geçen harpte ablukadan o kadar müteessir olmuş, o kadar sıkıntıya düşmüştü ki, harbi kazanmak şansını, beslenme güçlüğü yüzünden, bir kaç kere kaybedecek gibi olmuştu. Ve harpten sonra ziraatini geliştirmek için çışitli tedbirler aldı. Hususiyile 1931 den bu yana. Bu arada meselâ ziraatini gümrükle himaye etti. İkinci Dünya harbi içinde ise İngiltere, beslenme maddelerinin gittikçe artan bir yüzdesini Anavatan topraklarından aldığını her yıl gururla ilân ediyor ve bunu bir propaganda vesilesi sayıyordu. Bizim de askerî seferberlikten sonra zirai seferberlik ilân edip, 1940 - 1942 yıllarında, fena gitmiş iki yıllık mahsulün kötü tesirlerini gidermeğe çalıştığımız hepimizin hatırımızda olsa gerektir.

Harp dolayısıyla Almanyada ve İtalyada ziraat sahasında yapılanlar ise, ayrıca tetkike değer büyük ehemmiyette şeylerdir. Çünkü bu memleketlerde tabiat zorlanarak zirai istihsal artırılmış, ikinci dünya harbinden çok evel, geleceğine muhakkak gözile baktıkları harp yılları içinde kesif ve kalabalık nüfuslarını dışarıya muhtaç olmadan besleyebilmek için çok para ve emek sarfedilmiş büyük teşkilâtlar kurulmuştur.

E. Fakat iki harp arasındaki devrede bütün milletlere ziraatın millî ve beynelmilel iktisattaki yerini gösteren en mühim olay şüphesizki büyük dünya buhranı olmuştur. Bu buhran ifadesini zirai değerlerin büyük bir düşme kaydetmesi şeklinde bulur. Gerçekten zirai mahsullerin fiyatındaki düşme sanai mahsullerinkinden çok daha şiddetli olmuştur. Bazı rakkamlar verelim: [1]

[1] Bertrand Nogaro. Les Prix Agricoles Mondiaux et la Crise Paris, Librairie Générale de Droit, 1936 S. 15 - 36 E. James, adigeçen Eser, S. 5 ve müteakip.

1929-1933 arasında sinai mamuller fiyatı %40-55 nisbetinde düştü. Aynı devre içinde zirai mahsuller de görülen fiyat düşmesi şöyledir: Hayvani menşeli yiyecek maddelerinde %50-60, nebatî menşeli gıda maddelerinde %50-70, dokuma maddelerinde %50-80. Demekki buhran daha ziyade bir *ziraat buhranıdır*. Bunun sebepleri çok ve çeşitlidir. [1] Bir kere yeni bazı memleketler harp içinde ve harpten sonra ziraatlarını son derece geliştirmişlerdi. Harpten sonra muharip Avrupa devletleri de zirai istihallerini arttırınca bir istihsal fazlası kendini gösterdi. Diğer taraftan bu memleketler daha müsait şartlar içinde istihsal eden yeni milletlerin, hususile Cenup Amarikası memleketlerinin rekabetile karşılaştılar. Harp sonuna rastlandığından pek hissedilmeyen fakat bir buhran yılı olan 1921 ile meşhur krizin Wall-Street de patlak verdiği 1929 yılına kadar sanayi büyük bir refah devresi geçirdi. Halbuki aynı devrede zirai mahsüllerin fiyatları adeta sabit kaldı. [2] Hatta hafifce indi. 1930 dan sonra ise birdenbire çöktü.

Bu çöküş dünya iktisadı için vâhim bazı neticeler doğurdu. Ziraat memleketleri hiçbir şey satın alamaz oldular ve tabiatıyla borçlarını ödiyemediler. Bu durum sanayi memleketleriyle ziraat memleketleri arasındaki bağı kat'i olarak açığa vurdu. Sanayi memleketleri de ziraat memleketlerinin satın alma kudretlerinin azalmasından onlar kadar müteessir oldular.

Tabii bir takım aksülameller belirdi ve bazı tedbirler alındı. İlk tedbirler zirai hayatın kendiliğinden yaptığı tepkilerin neticesi idi. 1930 dan itibaren her yerde bir tahdit siyaseti başgösterdi. Daha az toprak sürülüp ekildi. Köylerden şehirlere doğru bir hicret başladı. Ucuz fiyatla satmaktan ise, köylü, mahsulünü tarlada, meyvesini ağaçta çürüttü. Şehirlilerin bitmez tükenmez tenkitlerine aldırmadan fiyatı yükseltebilmek için zirai mahsul arzını azalttı. [3]

Lâkin köylünün bu kendiliğinden aksülameli kâfi gelmedi. Zira bu şekilde hareket eden köylü aynı aksülameli göstermiyenlerin menfaatına çalışmaktan başka bir şey yapmış olmuyordu. Onun için devlet veya korparasyonlar umumî olarak mahsul arzını kısmak veya ekimi azaltmak için müdahale ettiler. Fazla mahsulü de alıp stoklar tesisini düşündüler. Bu da gayrı kâfi geldi. Çünkü yapılan stoklar gelecek yılın mahsulleri ve fiyatları üzerinde ağır bir baskı yapıyordu. [4]

[1] Charles Rist, *Essais sur Quelques Problèmes Economiques et Monétaires*, Paris, Sirey, 1933, Caractère et Origine de la Crise de 1929. adlı makale S. 325 - 343

[2] Rist, adigeçen makale. S. 330

[3] E. James. adigeçen eser, S. 6

[4] B. Nogaro adigeçen eser, S. 37 - 48

Fakat yurdumuzdaki tedbirler bundan ileri gidemedi. Çünkü ekserisi henüz kapalı bir iktisat rejimi yaşayan köylü müstahsillerimizi tek *beslenme ve geçinme vasıtaları* olan ziraatten alıkoymağa imkân yoktu. Devlet de yapacağı tahlitlere mukabil tazminat verecek durumda değildi. Bizde böyle olmakla beraber başka memleketlerde büyük ölçüde *ekim tahdit edildi*. Ve devlet, ekimini tahdit edenlere tazminat verdi. (Amerika, Brezilya ve hatta Fransa). Tedbirler siyasî sahaya da intikal etti. *Strasa* konferansında Tuna memleketlerinin - yani Avrupanın zirai bölgelerinin - satın alma kabiliyetlerinin artırılması çareleri aranıldı. Amerika gümüşe yeniden kıymet vermekle sade gümüş sahiplerinin (*Silvermen*) durumlarını düzeltmeği değil fakat aynı zamanda Uzakşark memleketlerinin satın alma kuvvetlerini artırmaya çalışıyordu.

İşte bütün bu iktisadî, nakdî, siyasî tedbirler meyvelerini verdiler. 1933 den itibaren fiatlar yükselmeğe başladı. Zirai maddeler fiatlarındaki bu yükselme 1937 sonuna kadar devam etti, ve zirai mahsullerin fiat endisi sınaî mahsullerin fiat endisinden daha çok yükseldiğinden dünya iş hayatın da bir canlılık baş gösterdi. 1937 sonbaharından sonra, zirai mahsuller fiatlarında yeni bir inme başgösterdi. Fakat harp hazırlıkları iktisadî hayatın gidişini değiştirdiğinden belirtileri görülmeye başlayan yeni bir kriz tahripkâr tesirlerini yapamadan boğuldu.

Bu satırlarla, buhranın zirai mahsüllerin dünya ekonomisindeki önemini nasıl ortaya koyduğunu, kısaca işarete çalıştık.

Bu acı tecrübe dünya ticaretinin temelini ziraatçı memleketlerle sanayici memleketler arasında bir eşya mübadelesine dayandığını bir kere daha açıkladı. Ziraatçı memleketlerde, fiatlar düşüp, gelir azalınca, satın alma kuvvetleri zayıfladı ve tabiiyle sanayici memleketlerden mal almaz oldular. Halbuki sanayide arz ve talep daha hassasdır. Onun için bu durum derhal istihsal üzerinde müessir oldu ve birçok sınaî imalât müesseseleri, istihsallerini daralttılar veya büsbütün kapularını kapattılar. Başgösteren işsizlikle birlikte (chomage) buhran en şiddetli devresine girmiş oldu.

Hülâsa buhran ve onun peşisıra sürüklediği hadiseler bir kere daha açıkladı ki, ziraatçı memleketlerde bir reffah olmadan dünyada hiçbir iktisadî terakki kaydolunamaz. Bundan da şu netice çıkar: Ziraat ikinci derecede değil fakat ön plânda gelen bir iktisadî faaliyet koludur.

F. Hususile dünya buhranından sonra birçok memleketlerde yapılan araştırmalar iktisat teorileri alanında ziraate şerefli bir yer verdi. Yukarıda ziraatin hususiyetlerine işaret ederken umumî iktisat teorilerinin vazeldikleri şekilde zirai iktisada tatbikinin imkânsız olduğuna temas etmiştik. İşte ziraatin iktisat teorileri bakımından önemi bu hususiyetinden gelmekte-

(Paranın kıymetinde herhangi bir değişiklik olmadığını farzediyoruz). Talebin azalması ise, her türlü mübadelenin paranın tavassutile yapıldığı bir devirde o mal için piyasaya arz edilen paranın miktarında bir azalma manasına gelir. O halde herhangi bir mala ait arzda bir değişiklik olmadığı farzedilirse o malın fiatı paranın miktarıyla makûsen mütenasip demektir. Para çoğalırsa malın fiatı yükselecek, azalırsa düşecektir. Halbuki arzda ihmal edilmemesi gereken bir unsurdur. Malın arzı demek onun istihsali demektir. Her istihsalde bir takım masrafların yapılmasına, sai, sermaye ve tabiat unsurlarının kullanılmasına ihtiyaç gösterir. Demekki her mübadele kıymetinin veya diğer tabirle pazardaki her fiatın arkasında maliyet adını verdiğimiz objektif bir unsur mevcuttur. Müstahsil bu fiatın altında mal satamıyacağına göre maliyet piyasa fiatının temelidir. Gerçi maliyette satış fiatına tâbî bir şeydir. Lâkin kendisinin de muayyen bir zamanda piyasa fiatını tesbit ve tayin eden bir unsur olduğuna şüphe yoktur.

İmdî maliyet piyasa fiatının temeli olduğuna, ve piyasa fiatı maliyetten, arz ve talebin karşılıklı durumlarına göre, az veya çok itiraf edeceğine göre; eğer maliyet kat'i olarak belli ise ve arz kolaylıkla talebe intibak edebiliyorsa piyasa fiatı maliyetten pek az uzaklaşacak, inhiraf asgarî olacaktır. Yok maliyet belli değilse arz talebe kolaylıkla intibak edemiyorsa piyasa fiatı maliyete nazaran büyük inhiraflar kayıit edebilecektir.

Halbuki endüstride maliyet muayyendir, kesin olarak bellidir. Ve satış fiatı maliyeti kurtarmazsa sanayici bunu derhal görüp istihsalini durdurabilir. Buna karşılık ziraatte maliyet meselesi çok grifit bir konudur. Hesaplanması adeta imkânsızdır. Bir çok ziraatci maliyetlerinin ne olduğunu bilmeden istihsal ederler. Toprak önünde, sapan elindedir. Mahsül, diğer masrafları kurtardığı müddetçe, köylü ekmeğe devam eder.

Üstelik de endüstri temerküz etmiştir. Büyük ölçüde istihsal yapar ve istihsalini de talebe göre ayarlar. Binaenaleyh sınaî maddelerde talebin azalması istihsal edilen şeyin fiatını düşürmekten ziyade istihsalin azaltılması şeklinde tesir icra eder. Tersine olarak talebin artması, fiatlarda bir yükselmeye meydan vermeden istihsalin artması şeklinde kendini gösterir. Hatta büyük ölçüde istihsalden dolayı maliyette bir düşme olursa fiatlar talebin artmasına rağmen düşebilir.

Ziraatte ise istihsal küçüktür. Mesafeler uzaktır. İstihsal geniş ölçüde tabîî şartlara bağlıdır. Talebin azalmasını takiben istihsalde kısıntılar yapılsa bile çok müsait tabîî şartlar, çok bereketli bir mahsül, her şeyi alt üst edebilir. Sonra talep ile arz arasında umumîvetle uzunca bir zaman-hububatta bir yıl, kavuçukta bir kaç yıl - vardır. Bu arada durumun ne olacağı kestirilemez.

Hülâsa, ziraatta maliyet belli olmadığından ve arz ile talep sayılan sebepler dolayısıyla kolaylıkla mütabakat edemediklerinden, fiatların umumî bir düşme kaydettikleri yıllarda, ziraî mahsüllerin fiatı daha ziyade düşmektedir. Şüphesiz ki fiat teorisi tektir, toprak mahsüllerinin de fabrika mamûllerinin de fiatlarını tayin eden kıymet kanunları aynıdır. Fakat maliyet teorisi ile karşılaştırılarak mütalâa edildiği zaman şartlardaki ayrılık netice üzerinde müessir olmaktadır. Bu yüzden 1929 da ve onu takip eden yıllarda ziraî mahsül fiatları daha büyük bir düşme kaydetmiş ve buhranın daha tahripkâr olmasına sebep olmuştur.

Görülüyor ki maliyet nazariyesini ziraî mahsüllere tatbik etmek bir yandan fiat teorisinin ve mekanizmasının işleyişini daha anlaşılır bir hale getirmekte diğer yandan da buhranın şiddetini izah etmektedir. Ziraî iktisadın ortaya koyduğu bu noktaların tetkiki ise teorik alanda ve iktisat politikası sahasında ona çok şerefli bir mevki kazandırmıştır.

IV. NETİCE :

Buraya kadar söylediklerimizle bir iktisadi faaliyet kolu olarak ziraatin önemini çeşitli yönlerden belirtmeğe çalıştık. Halbuki bu satırların yazıldığı günlerde bütün dünyada insanları en çok düşündüren, en çok uğraştıran mesele ziraî istihsali artırmak, aç Avrupayı doyurmaktır. Bu suretle ziraat dünya ölçüsünde geniş bir politika meselesi olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Konunun memleketimiz bakımından gösterdiği önem ise ayrıca belirtmeğe ihtiyaç göstermeyecek derecede aşikârdır. Verilecek birkaç rakam, ziraî iktisat meselelerinin bizim bakımımızdan arzettiği önemi, en belîğ ifadelerden daha kuvvetle anlatmağa yetecektir. [1] Türkiye nüfusunun %82 si ziraatle meşguldür. İhracatımızın %93 ünü ziraî maddeler teşkil etmektedir. Millî gelirin hemen %75 ini ziraat vermektedir. Binaenaleyh iktisadî bakımdan Türkiye aşağı yukarı temamlı ziraate bağlı bir memleketir. Bunun içindir ki Türkiye'de millî dâvaların başında ziraat meseleleri gelir. Türk inkilâbının müreffeh Türk yuvalarına yerleşebilmesi, iktisadî alandaki muvaffakiyeti, ziraatımızın meselelerinin halline, ziraî kalkınmamızın bir an önce başarılmasına bağlıdır. Ziraatımızı kalkındırmak için ise her şeyden önce müsbet ilim zihniyetini ziraata sokmak lâzımdır. Bu gerçekten zor işin başarılma yollarından bir tanesi teknik ziraat tahsilinin genişlemesidir. Bu bakımdan son yıllarda büyük adımlar atılmıştır. Köy mekteplerinden yetişen

[1] Türk çiftçisinin istihsal ve geçinme vaziyeti, İktisat Vekâleti Konjüktür servisi yayınlarından, Ankara, Başbakanlık Matbaası, 1936, sayfa: 9 ve müteakip.

köylü çocuklarını çiftçi olarak yetiştirmek üzere teknik ziraat okulları açılmıştır. Bugün adetleri mahdut olan bu okulların alınacak neticeye göre çoğaltılması düşünülmektedir. Ayrıca Orta Ziraat Okulları, Yüksek Ziraat Enstitüleri de Türk ziraatının gelişmesi için lüzumlu bilgiyi ve müsbet ilim zihniyetini yayma bakımından mühim roller oynamaya namzettirler.

Bir diğer yol modern tekniğin, hiç olmazsa bize komşu memleketlerdeki kadar, Türkiye ziraatına girmesidir. Teknik Türk ziraatında mühim inkılaplar yapacaktır. Bu işi de Ziraî Donatım Kurumu başaracaktır. Şimdiye kadar faaliyeti çok mahdut kalmış olan bu kurumdan önümüzdeki yıllarda daha canlı bir çalışma beklemek Türk köylüsünün hakkıdır.

Sosyal alanda da durum aynıdır. Bir çok sosyal dâvalarımızın halli, başarılı ve uzun vadeli bir ziraî kalkınma hamlesi yapmamıza bağlı görünmektedir. Zira Türkiyemizde, geniş halk kitlelerinin kalkınması demek, ziraatımızın davalarına birer hâl çaresi bulunmak demektir. Çiftçiyi topraklandırma kanunu bu yolda atılmış mühim adımlardan biridir. [1]

[1] Bu nokta hakkında Bak. Paof. Ömer Lütfi Barkan. Çiftçiyi topraklandırma kanunu, İktisat Fakültesi mecmuası, cilt 6 sayı 1-2, S - 54 - 145